

JAGNA RITA SOBEL
Uniwersytet Wrocławski
Instytut Historyczny
ORCID: [0000-0002-1345-703X](https://orcid.org/0000-0002-1345-703X)

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ „DZIEDZICTWO KULTUROWE KSIĘSTWA ŚWIDNICKO- -JAWORSKIEGO”, ŚWIDNICA – JAWOR, 21–22 X 2022 R.

Dzięki wspólnym staraniom Muzeum Dawnego Kupiectwa w Świdnicy, Muzeum Regionalnego w Jaworze oraz Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego w dniach 21–22 X 2022 r. w Świdnicy i Jaworze odbyła się konferencja naukowa pod nazwą „Dziedzictwo kulturowe księstwa świdnicko-jaworskiego”. Obrady zgromadziły ponad 20 badaczy, zajmujących się historią, historią sztuki i archeologią, związanych z ośrodkami uniwersyteckimi oraz instytucjami muzealnymi. Ich otwarcia dokonał dyrektor Muzeum Dawnego Kupiectwa, dr Dobiesław Karst, oraz przedstawiciele samorządów – prezydent Świdnicy Beata Moskal-Słaniecka i burmistrz Jawora Emilian Bera.

Konferencja rozpoczęła się w Muzeum Dawnego Kupiectwa w Świdnicy. Pierwszy panel, prowadzony przez dr hab. Dagmarę Adamską (Instytut Historyczny UWr), otworzył referat prof. dr. hab. Przemysława Wiszewskiego z Instytutu Historycznego UWr dotyczący Jawora w średniowiecznej i wczesnonowożytnej historiografii Śląska. Przedstawił on miejsce wspomnianego miasta w przekazach *Kroniki ksiąząt polskich*, Joachima Cureusa, Jakuba Schickfusa oraz Efraima Ignacego Naso. Dotychczasowy stan badań oraz dalsze perspektywy w dociekaniach nad rzeźbą kamienną na terenach księstwa świdnicko-jaworskiego w XIV–XV w. nakreślił z kolei dr hab. prof. UWr Romuald Kaczmarek (Instytut Historii Sztuki UWr), omawiając osobno działy rzeźby architektonicznej, sepulkralnej oraz figury kultowe. Kolejny prelegent, dr Artur Boguszewicz z Katedry Etnologii

i Antropologii UW, zaprezentował rozwój zamków księstwa świdnicko-jaworskiego w średniowieczu, zauważając przy tym, że sieć pierwszych warowni (w postaci grodów kasztelańskich) istniała jeszcze przed powstaniem księstwa. Sesję zamknął odczyt dr. Przemysława Nocunia z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego na temat budowy i wystroju wieży mieszkalnej w Siedlęcinie, będącej siedzibą książąt jaworskich. Co zasługuje na podkreślenie, swój wywód oparł on przede wszystkim na danych pozyskanych w toku badań dendrochronologicznych (obejmujących ponad 200 próbek), które pozwoliły na precyzyjną datację kolejnych etapów budowy wieży.

Drugi panel, którego moderowaniem podjął się dr hab. prof. UW Romuald Kaczmarek, rozpoczął się wykładem dr hab. Dagmary Adamskiej, która opowiedziała o średniowiecznej uprawie winorośli i konsumpcji wina na terenie księstwa świdnicko-jaworskiego. Bazując na źródłach pisanych, archeologicznych oraz ikonograficznych, przedstawiła ona miejsce wspomnianych upraw w gospodarce średniowiecznego Śląska, ich uwarunkowania oraz wiążące się z nimi trudności. Referat związany z innym trunkiem, mianowicie piwem, wygłosił natomiast dr Dobiesław Karst. Ukazał on regulacje prawne produkcji tego napoju w miastach księstwa świdnicko-jaworskiego w średniowieczu i na początku epoki nowożytnej na szerokim tle doświadczeń europejskich, od X stulecia począwszy. Kolejną prelegentką, lic. Jagna Rita Sobel z Instytutu Historycznego UW, przedstawiła zagadnienie średniowiecznych pieczęci plebanów z księstwa świdnicko-jaworskiego. Poddając analizie osiem zabytków sfragistycznych, wykazała ona, iż swoją ikonografią, epigrafiką oraz funkcjonowaniem w przestrzeni społecznej i prawnej w żaden sposób nie odbiegały one od *sigillów* proboszczowskich z pozostałych ziem śląskich z tego okresu.

Panel trzeci, moderowany przez prof. dr. hab. Andrzeja Koziela, otworzyła prelekcja dr. hab. prof. UW Rafała Eysymontta (obaj, tak moderator, jak i prelegent, z Instytutu Historii Sztuki UW), będąca pokłosiem badań przeprowadzonych na potrzeby jednego z tomów *Atlasu Historycznego Miast Polskich*¹, w której podjął się on analizy najstarszej kartografii miasta Świdnicy. Ikonografię księstwa świdnicko-jaworskiego w dziełach Friedricha Bernharda Wernera omówił następny referent, mgr Ryszard Len z Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Tę część obrad zamknął wykład z zakresu archeologii prawnej przedstawiony przez

¹ *Atlas Historyczny Miast Polskich*, t. 4: Śląsk, z. 5: Świdnica, red. Rafał Eysymontt, Mateusz Goliński, Wrocław 2008.

mgr Karolinę Wojtucką z Instytutu Historycznego UW, która w imieniu własnym oraz dr. Daniela Wojtuckiego (Instytut Historyczny UW) i mgr. Bartosza Świątkowskiego (Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Gdańskiego) przybliżyła tematykę dawnych miejsc straceń w okolicach Świdnicy i Jawora, lokalizując je na źródłach kartograficznych.

Ostatni w tym dniu panel, którego moderatorką została dr hab. Agata Kubala (Instytut Historii Sztuki UW), obejmował dwa wystąpienia. Pierwszy odczyt, wygłoszony przez dr Agnieszkę Seidel-Grzezińską (Instytut Historii Sztuki UW), dotyczył alegorii, symboli oraz emblematów występujących w fundacjach rodziny Hochbergów. Badaczka poddała w nim analizie łożę w Kościele Pokoju w Świdnicy, bogato zdobioną w inskrypcje, dekoracje i figury heraldyczne, nagrobki przedstawicieli wspomnianej rodziny w Świebodzicach oraz wystrój Sali Maksymiliana na Zamku Książ. Doktor Paweł Migasiewicz z Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk z kolei poddał krytyce dotychczasowe ustalenia na temat twórczości Johanna Riedla o obecności w niej wyłącznie wpływów francuskich, z którymi artysta zapoznał się w czasie swej dwuletniej podróży do tego kraju. Jak wykazał prelegent, w rzeczywistości zafascynował się on tam dziełami włoskich mistrzów, których następnie naśladował w swych pracach. Nieobce były mu także rodzime wpływy czeskie.

Drugiego dnia obrady przeniesiono ze Świdnicy do Muzeum Regionalnego w Jaworze. Rozpoczynający go piąty panel konferencji poprowadził mgr Mirosław Szkiładź z Muzeum Regionalnego w Jaworze. Jako pierwszy wystąpił prof. dr hab. Andrzej Koziół, który przybliżył słuchaczom problematykę programów ideowych malarskich dekoracji pałaców na terenie księstwa świdnicko-jaworskiego. Omówiwszy trudności w dostępie do wspomnianych zabytków oraz w większości tragiczny stan ich zachowania, poddał krytyce postawioną przez dotychczasowych badaczy tezę głoszącą, iż treści owych dzieł koncentrowały się wyłącznie na lojalizmie wobec habsburskich władców, udowadniając, że w przeważającej części występowały wśród nich tematy zaczerpnięte z greckiej i rzymskiej mitologii oraz emblematyka gloryfikująca ród fundatorów. Następnie zabrał głos dr Marek Kwaśny (Instytut Historii Sztuki UW), który przedstawił ustalenia dotyczące obrazu *Koronacja Marii* pędzla Johanna Jacoba Eybelwiesera znajdującego się w kościele kawalerów maltańskich w Lwówku Śląskim. Badacz zaprezentował podobne schematy występujące m.in. w twórczości Michaela Willmanna oraz nakreślił swoje rozważania na temat możliwego fundatora dzieła. Tematem kolejnego

referatu, wygłoszonego przez mgr Joannę Błoch z Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego, były barokowe portrety graficzne duchownych księstwa świdnicko-jaworskiego. Prelegentka, przedstawiając głównych twórców tego rodzaju portretów w księstwie, omówiła stroje ukazywanych na nich osób, rodzaje wykonywanych przez nie gestów czy wreszcie występujące bardzo często elementy heraldyczne. Obszerny panel zwieńczył wykład dr. Radosława Skowrona z Muzeum Dawnego Kupiectwa w Świdnicy poświęcony biografii świdnickiej astronomki Marii Cunitii (1610–1664), autorki dzieła *Urania propitia*. Wystąpienie urozmaiciła prezentacja modeli urządzeń do obserwacji astronomicznych, którymi mogła w swej pracy posługiwać się wybitna świdniczanka.

Szósty panel, moderowany przez dr. Dobiesława Karsta, rozpoczął się referatem mgr Elżbiety Gajewskiej-Prorok z Muzeum Narodowego we Wrocławiu, która w imieniu własnym oraz mgr Aleksandry J. Kasprzak z Muzeum Narodowego w Warszawie omówiła odwołania do dziejów księstwa świdnicko-jaworskiego występujące w tematach ikonograficznych dekoracji pamiątkowych szkielec śląskich z XVIII stulecia. Referentka nie ograniczyła się jednak wyłącznie do wskazania samych motywów ikonograficznych, lecz także nakreśliła historię hutnictwa szkła w księstwie jaworskim. Następny prelegent, dr Grzegorz Sobel z Oddziału Dokumentacji Śląskiego Dziedzictwa Kulturowego Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, przedstawił dzieje zapomnianego artefaktu kultury niematerialnej księstwa świdnicko-jaworskiego, jakim jest kiełbaska jaworska (niem. *Jauersche Bratwurst*). Ubarwiając swoje wystąpienie przytaczanymi ze źródeł licznymi anegdotami oraz fragmentami wierszy opiewających wspomniany specjał, omówił jego początki, sięgające co najmniej pierwszej połowy XVIII w., oraz rolę i rozprzestrzenianie się w kulturze Śląska i Niemiec do lat 30. XX stulecia. Przechowywaną w Muzeum Regionalnym w Jaworze kolekcję 12 obrazków malowanych na szkłe zaprezentowała z kolei zatrudniona tam mgr Teresa Chołubek-Spyt. Prelegentka wyjaśniła sposoby wykonywania tego typu obrazków oraz omówiła występujące na nich motywy (aż w 90% dotyczące tematyki religijnej). Wsunęła również tezę, iż większość ze zgromadzonych w jaworskim Muzeum dzieł pochodzi z warsztatu w Lasówce.

Siądmy i zarazem ostatni panel konferencji, którego prowadzenia podjęła się dr Agnieszka Seidel-Grzesińska, otworzyło wystąpienie mgr Małgorzaty Ogonowskiej z Muzeum Tkactwa w Kamiennej Górze, która przybliżyła publiczności zagadnienie tkactwa na terenie księstwa świdnicko-jaworskiego, omawiając jego

historię, wykorzystywane na przestrzeni lat surowce oraz będące jego wytworami tkaniny. Magister Mirosław Szkiłądź przedstawił natomiast unikatową kolekcję tabliczek woskowych zgromadzoną w zbiorach reprezentowanego przez siebie Muzeum Regionalnego w Jaworze. Następna prelegentka, dr hab. Agata Kubala, wygłosiła referat zatytułowany „Świątynia Apollina na jeleniogórskim Helikonie w kontekście europejskiej antykomunii drugiej połowy XVIII wieku”. Konferencję zamknął odczyt mgr Barbary Salij-Hofman z Instytutu Historii Sztuki UWr podejmujący temat recepcji dawnych wzorców we współczesnej sztuce w przestrzeni miejskiej Świdnicy.

Omówiona konferencja była niewątpliwie udanym przedsięwzięciem, tak naukowym, jak i organizacyjnym. Pomimo dotychczasowych osiągnięć historiografii na polu dziejów księstwa świdnicko-jaworskiego, ujawniła ona wiele problemów dotąd pomijanych oraz konieczność dogłębniejszego przyjrzenia się innym. Wspomniane wydarzenie nie tylko dało okazję do integracji środowiska naukowego wokół wspomnianego zagadnienia, ale również stworzyło przestrzeń do popularyzacji prezentowanych wyników badań licznym mieszkańcom Świdnicy i Jawora, którzy z zainteresowaniem przysłuchiwali się obradom. Z ich rezultatami będzie można zapoznać się w zapowiedzianej przez organizatorów publikacji pokonferencyjnej.

Uczestnicy konferencji naukowej „Dziedzictwo kulturowe księstwa świdnicko-jaworskiego”, Świdnica, 21 X 2022 r.